Jämställt Västra Götaland

Länsstrategi för jämställdhetsintegrering

2014-2018

Rapportnr: 2013:99
ISSN: 1403-168x

Utgiven av enheten för social hållbarhet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Kontakt: 010-224 40 00, esh.vastragotaland@lansstyrelsen.se
Upplaga: 1500 ex

Tryck: DanagårdLiTHO AB
Papper: Arctic Matt (omslag 250 g, inlaga 130 g)
Text: Anjelica Hammersjö och Ulrika Helldén
Form: Ida Edgren
Omslagsillustration: Sofie Kindahl

Förord

Många bäckar små gör en stor å. Så heter det i ordspråket och det gäller i allra högsta grad även för jämställdhetsarbete. Om många aktörer rör sig åt samma håll leder det till något stort. Det är vi övertygade om. *Jämställt Västra Götaland 2014-2018* är en plattform för arbetet med jämställdhetsintegrering i länet. För att skapa förutsättningar för ett långsiktigt hållbart arbete behöver vi gemensamt lyfta goda exempel, skapa likvärdighet i länet och möjliggöra samordning och erfarenhetsutbyte.

Arbetet med strategin har tagit lång tid och involverat hundratals människor. Resan började 2011, när Länsstyrelsen bjöd in Västra Götalandsregionen till arbetet med att ta fram en strategi för jämställdhet. 2012 involverades kommuner, myndigheter, högskolor, universitet, resurscentra och idéburen sektor för att diskutera möjliga mål och insatser. Då formulerades grunden till den strategi du i dag håller i handen. I januari 2013 fick Länsstyrelsen ett regeringsuppdrag att ta fram en länsstrategi för jämställdhetsintegrering. Det gav oss ytterligare vind i seglen och var ett välkommet tecken på att vi var på rätt väg. I maj 2013 kunde dokumentet gå ut på remiss till 133 regionala aktörer.

Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen vill rikta ett stort tack till de aktörer i länet som deltagit i processen. Vi ser fram emot att samarbeta med er för ett jämställt Västra Götaland!

Lars Bäckström
Landshövding

Gert-Inge Andersson
Regionstyrelsens ordförande

Innehåll

Inledning **7**

Varför en jämställdhetsstrategi? 8
Arbetsprocess 8
Tre teman 9

Hur kan strategin användas? **11**

En plattform för jämställdhetsintegrering i Västra Götaland 11
Jämställdhetsintegrering 11
Handlingsplaner utifrån jämställdhetsstrategin 11
Fördelar med att ansluta sig till strategiarbetet 12
Andra styrdokument 12
Resurser 12
Uppföljning, utvärdering och revidering 13

Makt, inflytande och ekonomisk jämställdhet **15**

Lägesanalys 15
Nationella jämställdhetpolitiska mål 15
Regionala mål 15
Insatser och uppföljning 17

Makt och hälsa **23**

Lägesanalys 23
Nationellt jämställdhetpolitiskt mål 23
Nationellt folkhälsopolitiskt mål 23
Regionala mål 23
Insatser och uppföljning 25

Makt och mäns våld mot kvinnor **29**

Lägesanalys 29
Nationella jämställdhetpolitiska mål 29
Regionala mål 29
Insatser och uppföljning 31

Användbara begrepp **34**

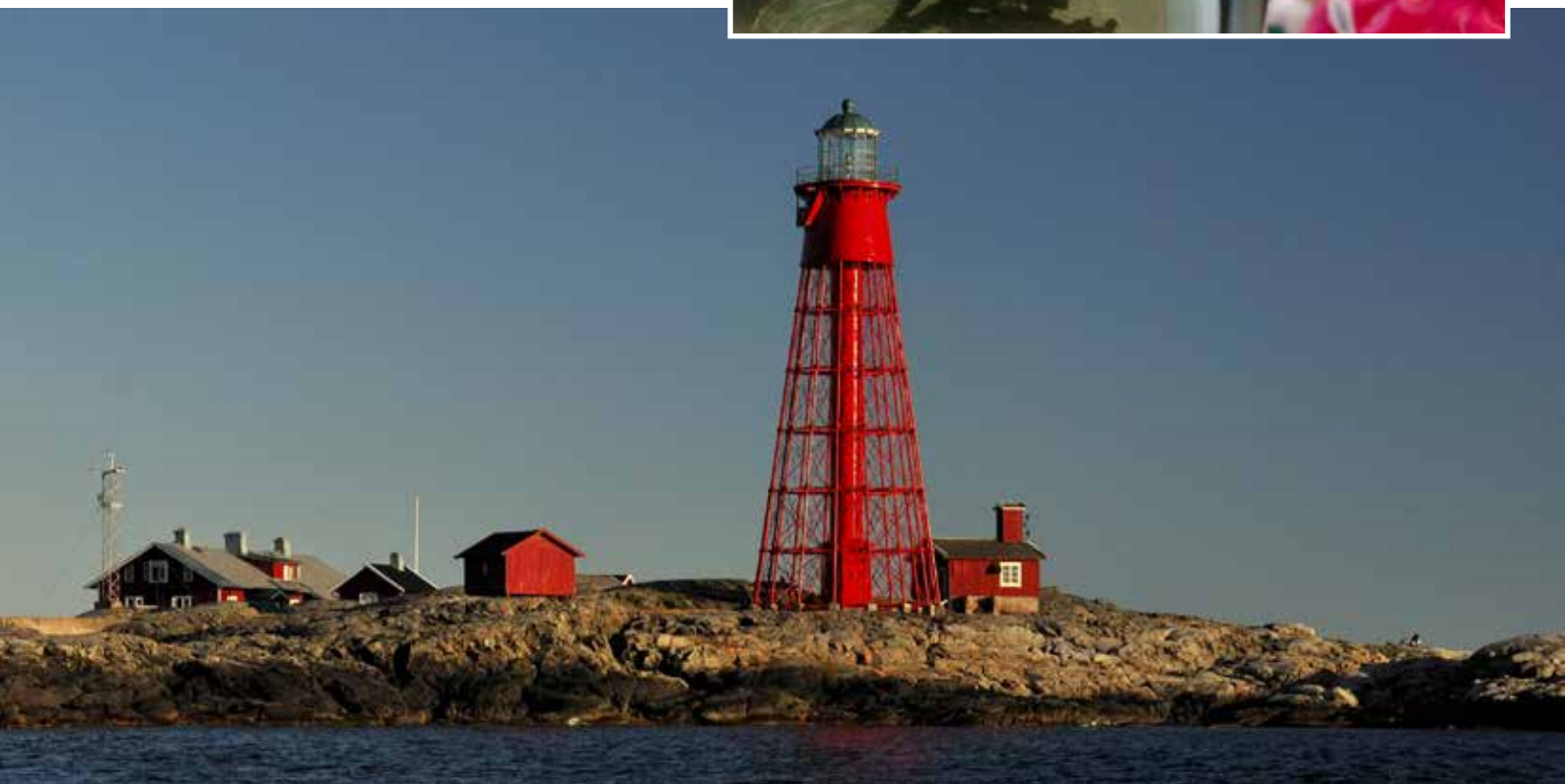
Referenser **37**

▲ Foton: Sergio Joselovsky ▶

▼ Foto: Göran Assner

Inledning

Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhetsområdet är reglerat av lagstiftning och styrdokument, men för att uppnå förändring krävs ett aktivt arbete, utvärdering av insatser och att med jämna mellanrum formulera nya mål. Dessutom måste alla som arbetar med frågorna reflektera över sina egna föreställningar för att inte riskera att omedvetet återskapa rådande maktstrukturer. Det är inte enkelt, men det är avgörande för att skapa ett jämställt samhälle.

Arbetet för jämställdhet i Västra Götaland har pågått under lång tid och gett märkbara resultat. I dag tar fler män ut föräldraledighet och fler kvinnor har tagit plats i politiska församlingar. Det innebär att fler barn har tillgång till sina fäder och att den representativa demokratin speglar befolkningen bättre. Samtidigt finns det mycket kvar att göra. Kvinnors arbete värderas fortfarande lägre än mäns och pojkar uppvisar genomgående sämre skolresultat än flickor. Arbetet för ett jämställt Västra Götaland går vidare.

Jämställdhet handlar om rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män, flickor och pojkar. Samtidigt påverkas människors förutsättningar av fler faktorer än kön. Maktstrukturer hänger ihop och förstärker varandra. Kvinnor utsätts oftast för våld i hemmet, medan män utsätts för våld på offentlig plats. Dock utsätts HBTQ-kvinnor och muslimska kvinnor oftare för våld i det offentliga rummet än andra kvinnor, medan män med funktionsnedsättning utsätts för våld i hemmet i högre grad än andra män.

Inte heller kön är en okomplicerad kategori. I Sverige finns bara två juridiska kön: kvinna och man. Men det finns personer som varken definierar sig som kvinnor eller män och personer som biologiskt inte entydigt kan kategoriseras som kvinnor eller män. Det finns även personer som upplever sig vara ett annat kön än de tilldelades vid födseln och har en vilja att förändra sin kropp. Alla människor, oavsett könsidentitet och könsuttryck, påverkas av samhällets normer för kön och av hur samhället värderar kategorierna kvinna och man.

Riksdagens nationella jämställdhetspolitiska mål (skr. 2016/17:10)

Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv.

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Varför en jämställdhetsstrategi?

Länsstyrelsen har i regeringsuppdrag att ta fram en länsstrategi för jämställdhetsintegrering. *Jämställt Västra Götaland 2014-2018* har tagits fram av Länsstyrelsen i samarbete med Västra Götalandsregionen. Strategin ersätter den tidigare jämställdhetsstrategin *Balans i livet*.

Syftet med strategin är att:

- Anpassa, konkretisera och implementera nationella jämställdhetspolitiska mål utifrån regionala förutsättningar.
- Fördjupa samverkan mellan centrala aktörer och tydliggöra roll- och ansvarsfördelningen.
- Förbättra förutsättningarna för uppföljning och utvärdering av jämställdhetspolitiken på regional nivå.

Jämställdhet och ojämställdhet

Representativitet: fördelningen av kvinnor och män i olika sammanhang.

Resursfördelning: hur samhällets resurser fördelas mellan könen.

Attityder och värderingar: vad som ses som kvinnligt och manligt och hur det värderas.

Normer: vad som utgör normen i planering och genomförande av olika aktiviteter.

Makt: ekonomisk och politisk makt utifrån ett könsperspektiv.

Relationellt: relationer till andra människor.

Rättsligt: mänskliga rättigheter, diskriminering.

Identitet: hur vi uppfattar och agerar utifrån vår könsidentitet.

Intersektionalitet: hur olika maktordningar hänger ihop och påverkar varandra.

Arbetsprocess

Jämställt Västra Götaland 2014-2018 har utarbetats i dialog med flera centrala aktörer i länet: kommuner, statliga myndigheter, högskolor, universitet, idéburen sektor och resurscentra för jämställd tillväxt och utveckling. 2012 genomfördes processträffar, fokusgrupper och nätverksträffar för att inhämta synpunkter kring prioriterade områden för jämställdhetsstrategin. Deltagande aktörer var bland annat de fyra jämställdhetsnätverk som sammankallas av Länsstyrelsen[i]. Vid träffarna utarbetades grunden till strategins regionala mål och insatser. Materialet har sedan bearbetats och författats av sakkunniga vid Länsstyrelsen och Västra Götalandregionen.

Våren 2013 skickades strategin ut på remiss till totalt 133 regionala instanser: 49 kommuner, 4 kommunalförbund, 22 nämnder och styrelser inom Västra Götalandsregionen, 35 myndigheter och organisationer samt 23 aktörer inom idéburen sektor. 103 instanser svarade. *Jämställt Västra Götaland 2014-2018* är ett resultat av ett stort antal aktörers synpunkter och idéer, både som remissversion och slutgiltigt dokument.

Styrgrupp och arbetsgrupp för strategiarbetet har bestått av representanter från enheten för social hållbarhet vid Länsstyrelsen i Västra Götaland och rättighetskommitténs kansli vid Västra Götalandsregionen. Som processtöd har bland annat en referensgrupp tillsatts med representanter från olika enheter inom Västra Götalandsregionen: folkhälsokommitténs sekretariat, kunskapscentrum för jämlik vård, regionutvecklingssekretariatet och Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer.

i Vid framtagandet av strategin 2012 var sammansättningen i nätverken: Regionala jämställdhetsnätverket, 35 myndigheter och organisationer; Kommunnätverket för jämställdhetsintegrering, 38 kommuner; Kommunnätverket våld i nära relationer, 40 kommuner; Regionala samverkansgruppen våld i nära relationer, 14 myndigheter och organisationer.

Tre teman

Jämställt Västra Götaland 2014-2018 är uppdelad i tre övergripande temaområden.

1. **Makt, inflytande och ekonomisk jämställdhet**
   Avsnittet tar upp förutsättningar för arbete, föräldraskap, utbildning, politiskt inflytande och jämställd regional tillväxt.
2. **Makt och hälsa**
   Avsnittet tar upp jämställd hälsa som en fråga om fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och fokuserar särskilt på normer för kön och deras inverkan på hälsa, tillgången till idrott samt kultur- och föreningsliv.
3. **Makt och mäns våld mot kvinnor**
   Avsnittet fokuserar på våld i nära relationer, våldsförebyggande åtgärder samt stöd till grupper med svagt samhälleligt skydd.

Utgångspunkten för strategin är de nationella jämställdhetspolitiska målen med ett särskilt fokus på hälsa som en regional anpassning utifrån aktörernas ansvar och intresseområden. Fokus på hälsa överensstämmer med EU-kommissionens jämställdhetsindex, där hälsa är ett av sex grundläggande områden. Eftersom omfördelning av makt och resurser är centralt för att skapa ett jämställt samhälle genomsyras samtliga temaområden av ett maktperspektiv.

Varje temaområde inleds med en lägesanalys och ett antal regionala mål. Därefter presenteras förslag på ett antal jämställdhetsfrämjande insatser. För att tydliggöra roll- och ansvarsfördelning har varje insats tillskrivits en eller flera centrala aktörer.

Samordnande aktörer
– hur arbetar vi med jämställdhet?

Länsstyrelsen har ett övergripande uppdrag att bidra till att de nationella jämställdhetspolitiska målen uppnås i länet. Det innebär att samordna och stödja arbetet med jämställdhetsintegrering, analysera nationella mål i relation till regionala förhållanden, fördjupa den regionala samverkan, tydliggöra ansvarsfördelningen mellan aktörer och att förstärka arbetet med jämställdhet i det regionala tillväxtarbetet. I ett längre perspektiv handlar uppdraget även om att förbättra uppföljningen och utvärderingen av den regionala jämställdhetspolitiken.

Västra Götalandsregionen arbetar med jämställdhetsfrågor på flera olika nivåer. På politisk nivå arbetar kommittén för rättighetsfrågor med jämställdhet som en del av det övergripande arbetet för mänskliga rättigheter. På tjänstemannanivå arbetar många avdelningar med jämställdhet och det finns tre kunskapscentra som arbetar med jämställdhetsfrågor: Närhälsan kunskapscentrum för sexuell hälsa, Kunskapscentrum för jämlik vård och Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer. Enligt Västra Götalandsregionens vision *Det goda livet* ska jämställdhet genomsyra all verksamhet.

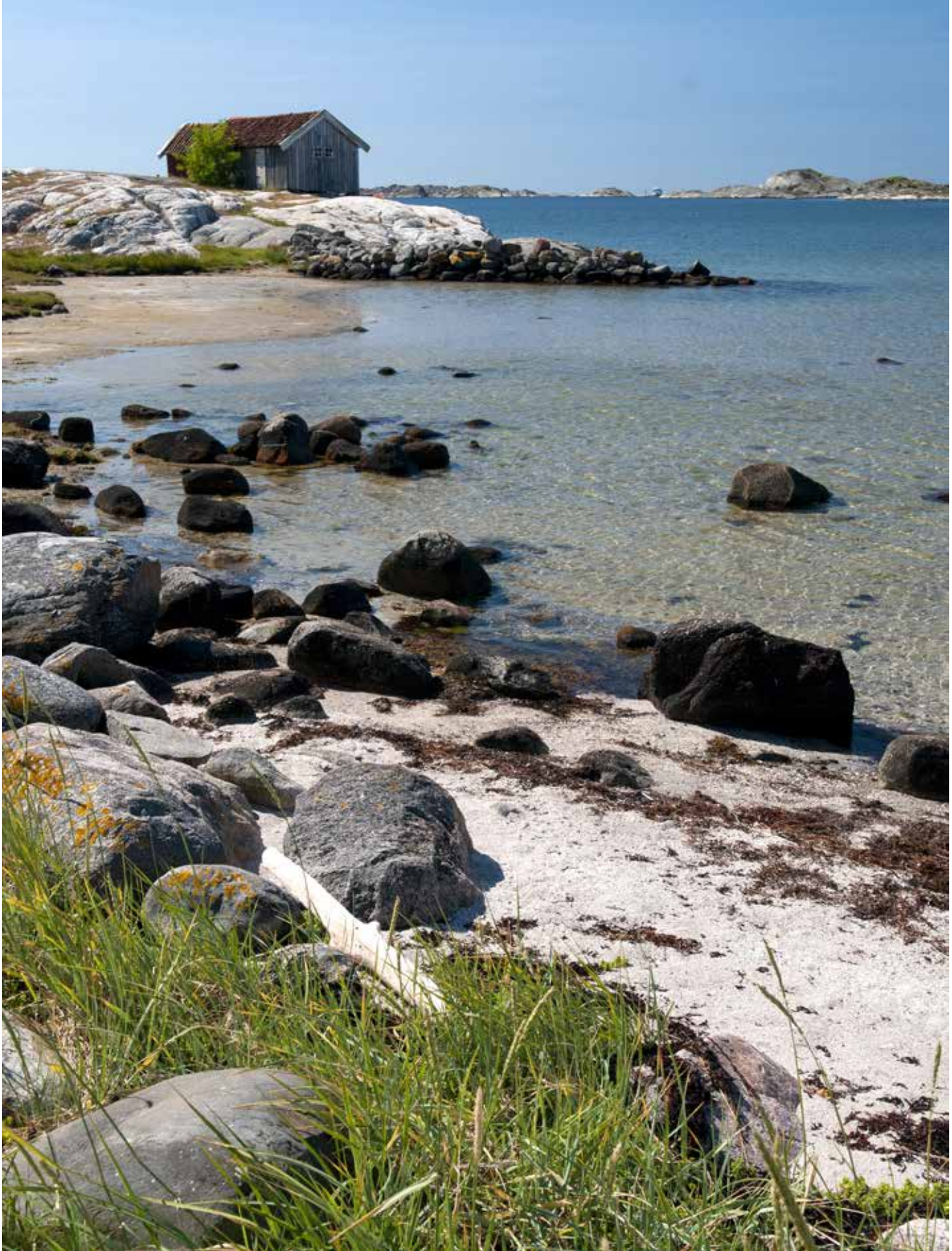

Foto: Göran Assner

Hur kan strategin användas?

En plattform för jämställdhetsintegrering i Västra Götaland

Jämställt Västra Götaland 2014-2018 fungerar som en plattform för arbetet med jämställdhetsintegrering i Västra Götaland. Målgruppen är offentliga verksamheter men även civilsamhälle och näringsliv kan ansluta sig till strategiarbetet.

Jämställdhetsintegrering

Syftet med *Jämställt Västra Götaland* är att implementera de nationella jämställdhetspolitiska målen på regional nivå. Sveriges huvudsakliga strategi för detta är jämställdhetsintegrering.

Jämställdhetsintegrering innebär att förslag, genomförande och utvärdering analyseras utifrån ett jämställdhetsperspektiv för att säkerställa likvärdig service, resurstilldelning och inflytande. En viktig princip i jämställdhetsintegrering är att jämställdhet ska integreras i det ordinarie arbetet. För att uppnå ett jämställt samhälle behöver framgångsrika processer, metoder och insatser stärkas över tid. *Jämställt Västra Götaland* föreslår aktiva åtgärder och särskilda insatser som syftar till att stärka arbetet med jämställdhetsintegrering.

Könsuppdelad statistik

I förordning (2001:100) om den officiella statistiken 14 § framgår att: "Individbaserad officiell statistik skall vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta." En viktig förutsättning för jämställdhetsintegrering är tillgång till könsuppdelad statistik.

Handlingsplaner utifrån jämställdhetsstrategin

Verksamheter som vill ansluta sitt arbete till länsstrategin för jämställdhetsintegrering bör ta fram lokala handlingsplaner för hur insatserna ska genomföras i organisationen. Ett alternativ är att integrera arbetet i ordinarie verksamhetsplanering samt styr- och uppföljningssystem.

Aktörer som redan har handlingsplaner för sitt arbete med jämställdhetsintegrering, exempelvis handlingsplaner utifrån CEMR[ii]-deklarationen, kan använda sig av *Jämställt Västra Götaland* på två sätt: för att utöka eller revidera befintliga handlingsplaner eller utarbeta en ny handlingsplan.

Dessa frågor kan vara till hjälp i arbetet med lokala handlingsplaner:

- Vilka av strategins mål och insatser berör verksamheten?
- Behöver de övergripande målen brytas ner i lokala delmål?
- Vilka insatser genomförs redan?
- Behöver insatserna konkretiseras och beskrivas ytterligare?
- Kan pågående insatser utvecklas genom att samverka med andra aktörer?
- Finns goda exempel att sprida till andra aktörer?
- Hur ska arbetet följas upp lokalt?

Meddela gärna Länsstyrelsen om det pågående arbetet: jamstallt.vastragotaland@lansstyrelsen.se. Återrapportera regelbundet till politisk styrelse eller ledningsgrupp.

ii Council of European Municipalities and Regions.

TIPS!

GÖR! – Samlade metoder för jämställdhetsintegrering från ESF Jämt, Länsstyrelserna, 2012.

Jämställ.nu – allt om jämställdhetsintegrering, en nationell resurs för jämställdhet med aktuell information, forskning, praktiska exempel och verktyg.

Könsuppdelad statistik – ett nödvändigt medel för jämställdhetsanalys, Statistiska centralbyrån, 2004.

Fördelar med att ansluta sig till strategiarbetet

- Länsstyrelsen kan bidra med övergripande processtöd.
- Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen kan förmedla kontakter mellan aktörer som arbetar med liknande insatser och tipsa om framgångsrikt utvecklingsarbete.
- Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen följer upp och utvärderar strategiarbetet löpande under programperioden. Utvärdering kan även ske med hjälp av länets universitet och högskolor.

Andra styrdokument

Använd gärna andra regionala styrdokument som en resurs och inspiration. Exempel på styrdokument att titta närmare på kan vara:

- *En mötesplats i världen – Kulturstrategi för Västra Götaland 2012-*
- *Jämställdhet gör skillnad – handlingsplan för jämställd regional tillväxt 2012-2014*
- *Regional strategi för Alkohol, Narkotika, Dopning och Tobak 2013-2015*
- *Samling för social hållbarhet – åtgärder för jämlik hälsa i Västra Götaland*
- *Västra Götaland 2020 - Strategi för tillväxt och utveckling i Västra Götaland 2014-2020*
- *Vision Västra Götaland – Det goda livet.*

Resurser

Det finns inga särskilda medel avsatta för att arbeta med *Jämställt Västra Götaland*. En grundläggande princip för jämställdhetsintegrering är att arbetet ska integreras i ordinarie verksamhet. Ibland kan organisationen behöva skjuta till särskilda medel för att starta processer eller stärka pågående arbete. Inga sådana medel är kopplade till strategin, däremot finns här ett antal tips på projektmedel att söka för att stärka arbetet med jämställdhetsintegrering:

- Kommuner, myndigheter, organisationer och stiftelser med verksamhet i Västra Götalands län kan söka regionala projektmedel av Länsstyrelsen Västra Götaland för att:
  - Förebygga hedersrelaterat våld och förtryck samt att unga blir gifta mot sin vilja. Medel söks från enheten för social hållbarhet.
  - Främja jämställdhet, mänskliga rättigheter och social hållbarhet. Medel söks från projektkontoret.
  - Utveckla förutsättningarna på landsbygden. Medel söks från landsbygdsenheten.
- Offentliga verksamheter, organisationer, företag och föreningar kan söka projektmedel från Västra Götalandsregionen för att:
  - Stärka de mänskliga rättigheterna och ett rättighetsbaserat arbetssätt. Målgrupp: föreningar och organisationer. Medel söks från rättighetskommitténs kansli.
  - Bedriva forsknings- och utvecklingsprojekt inom folkhälsoområdet. Målgrupp: offentlig förvaltning, organisationer, föreningar och företag. Medel söks från folkhälsokommitténs sekretariat.

  - Främja jämställdhet i det regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet. Medel söks från regionutvecklingssekretariatet.

- Enskilda kompetensutvecklingsinsatser som behövs för att nå de nationella/regionala målen kan stödjas med medel från Europeiska socialfonden.
- Projektmedel för jämställdhetsintegreringsinsatser som syftar till att stärka små och medelstora företag och främja en hållbar stadsutveckling kan sökas inom ramen för det regionala strukturfondsprogrammet i Västsverige. Målgrupp: offentliga regionala tillväxtaktörer, kommuner och kommunalförbund, stadsdelsförvaltningar, universitet och högskolor, Science Parks med mera. Medel söks från Tillväxtverket.

Uppföljning, utvärdering och revidering

Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen ansvarar för att följa upp jämställdhetsstrategin under planperioden. De insatser som genomförs i länet kommer löpande att sammanställas för att dra slutsatser om hur implementeringen fungerar och för att bidra till lärande.

Vid planperiodens slut kommer arbetet med *Jämställt Västra Götaland* att utvärderas för att undersöka i vilken grad insatserna har bidragit till att uppnå de regionala och nationella målen. Enskilda verksamheters lokala utvärderingar tas gärna emot för att inkluderas i utvärderingen. Resultatet kommer att ligga som grund för revideringen.

Idéer om nya eller förbättrade insatser inför revideringen kan skickas till:
jamstallt.vastragotaland@lansstyrelsen.se.

EU-kommissionens jämställdhetsindex: arbete ● pengar ● kunskap ● tid ● makt ● hälsa

EU:s jämställdhetsinstitut (EIGE) har på uppdrag av EU-kommissionen utarbetat ett index som bedömer kvinnors och mäns villkor inom sex områden: arbete, pengar, kunskap, tid, makt och hälsa. Ytterligare två områden inkluderas men redovisas inte i det slutliga indexet: samverkande maktordningar och våld. Indexet går från 1 till 100, där siffran 100 innebär att ett land är jämställt. Sverige toppar listan med 74,3 följt av Danmark och Finland. Sverige ligger över snittet på samtliga områden, särskilt i fråga om kvinnors arbetsdeltagande (91.2) och politisk representation (91.5). Ett område där Sverige behöver utvecklas är könssegregering på arbetsmarknaden, där index endast är 67,7.

Arbete: Positioner på arbetsmarknaden.

Pengar: Ekonomiska villkor.

Kunskap: Skillnader i fråga om utbildning.

Tid: Fördelningen mellan arbete, omsorg och andra sociala aktiviteter (inklusive kultur och samhällsliv).

Makt: Representation i politiska och ekonomiska sfärer.

Hälsa: Hälsoskillnader och tillgång till hälsoresurser.

Ytterligare områden

Samverkande maktordningar: Exempelvis ensamstående föräldrar, vårdhavare eller personer med funktionsnedsättningar.

Våld: Mäns våld mot kvinnor med fokus på de attityder, normer och stereotyper som motverkar framgång i jämställdhetsarbetet.

”I Västra Götaland utgör kvinnor 75 procent av alla deltidsarbetslösa och 66 procent av de timanställda”

Makt, inflytande och ekonomisk jämställdhet

Nationella jämställdhetpolitiska mål

- Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.
- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk jämställdhet livet ut.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Regionala mål

- Långsiktiga och hållbara strukturer för jämställdhetsintegrering i Västra Götaland.
- Likvärdiga villkor för kvinnor och män att kombinera hem- och omsorgsarbete med lönearbete och/eller politiska uppdrag.
- Den könssegregerade arbetsmarknaden ska brytas.
- Jämställdhetsintegrerat regionalt tillväxtarbete i fråga om företagande, innovation och landsbygdsutveckling.

Lägesanalys

Makt, inflytande och ekonomisk jämställdhet handlar om mänskliga rättigheter. I FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (1979) fastslås att konventionsstaterna ska motverka fördomar och traditioner som grundar sig på stereotypa föreställningar om kön. Staterna ska också se till att kvinnor inte diskrimineras på arbetsmarknaden, särskilt när det gäller anställningsvillkor och lönesättning. Dessutom ska staterna göra det möjligt för föräldrar att förena familje- och yrkesliv.

I framväxten av det moderna industrisamhället uteslöts många kvinnor från arbete och utbildning, vilket innebar att diskriminering och segregation byggdes in i arbetsmarknadens strukturer. I takt med jämställdhetspolitiska landvinningar har dessa strukturer förändrats, något som även har mötts av motstånd eftersom det har inneburit en omfördelning av politiska, ekonomiska och organisatoriska resurser. I dag finns få juridiska hinder för jämställdhet. Samtidigt finns starka normer om vad som är lämpligt att göra beroende på kön. Svensk jämställdhetspolitik är därför inriktad på att förändra informella strukturer i samhället som upprätthåller den ojämna maktfördelningen mellan könen[3].

På utbildningsområdet har det skett stora förändringar sedan 1927 när kvinnor fick rätt att studera på statliga läroverk på samma villkor som män. De senaste 30 åren har flickor som grupp haft bättre skolresultat än pojkar. Skillnaden i skolresultat är intressant ur ett jämställdhetsperspektiv, bland annat eftersom forskning entydigt visar att könsskillnader i kognitiva förutsättningar är små eller obefintliga. I stället menar flera forskare att ”antipluggkultur” har blivit ett sätt att konstruera maskulinitet i skolan[4].

Förväntningarna på flickor i skolan ser annorlunda ut. Där finns exempelvis möjligheten att vara en så kallad ”duktig flicka”, något som innebär krav på höga prestationer med hög stress som följd. Oavsett prestationer i skolan är dock de strukturella löneskillnaderna mellan kvinnodominerade och mansdominerade yrken fortfarande stora: Genomsnittslönen för en högskoleutbildad förskolelärare är 24 400 kronor. Genomsnittslönen för en byggnadsarbetare utan högskoleutbildning är 27 500 kronor. Män i Västra Götaland tjänar i genomsnitt 5800 kronor mer i månaden än kvinnor, vilket överensstämmer med det nationella snittet[5].

I dag är majoriteten av studerande på högskola och universitet kvinnor, men trots att kvinnor i högre grad tar högskoleexamen antas procentuellt sett fler män till forskarutbildningen. Ju högre upp i den akademiska hierarkin, desto snedare blir könsfördelningen. Nationell statistik visar att endast 23 procent av professorerna 2012 var kvinnor[6]. Lägst andel i Sverige har Chalmers tekniska högskola, med åtta procent[7]. Kvinnor har de senaste decennierna tagit allt större plats i mansdominerade yrken som kräver högre utbildning. Män som grupp har däremot inte kommit in i kvinnodominerade yrkesområden, varken de yrken som kräver kort eller lång utbildning[8-9].

Tre år efter avslutad yrkesinriktad gymnasieutbildning har dubbelt så många män som kvinnor en heltidsanställning[10]. I Västra Götaland utgör kvinnor 75 procent av alla deltidsarbetslösa och 66 procent av de timanställda[11]. Forskning har visat att oavsett typ av tidsbegränsad anställning, bransch eller socioekonomisk tillhörighet leder tidsbegränsad anställning till fast jobb för män i betydligt högre utsträckning än för kvinnor[12]. Tidsbegränsade anställningar inom kvinnodominerade yrken är förenat med större ohälsa än tillsvidareanställningar[13].

Kvinnors deltidsarbete är ofta en förutsättning för att orka med en högre grad obetalt hem- och omsorgsarbete[14]. Detta leder i sin tur till en mer osäker position på arbetsmarknaden och en avsevärt lägre pension. Fyra procent av hushållen i Västra Götaland är ensamstående kvinnor med barn. Deras ekonomiska situation är ännu mer ogynnsam, eftersom de ofta både har låginkomstyrken och arbetar deltid. Nästan vart tredje barn till ensamstående mödrar växer upp med små ekonomiska resurser[15]. Kvinnor tar även ut större del av föräldraförsäkringen. Män tar i genomsnitt ut 24 procent, en siffra som varierar mellan 14-28 procent i olika delar av länet[16].

Kvinnors och mäns företagande i Västra Götaland ser överlag ut som i övriga delar av landet. 5,23 procent av de sysselsatta kvinnorna i länet är företagare, vilket kan jämföras med 12,6 procent av männen[17]. Mer än 50 procent av kunderna hos företagsfrämjande aktörer är kvinnor, men uppföljningar visar att endast 16 procent av regional såddfinansiering[iii] går till kvinnor[18]. En högre andel kvinnor än män får dessutom avslag på sina ansökningar om företagsstöd i Landsbygdsprogrammet[19]. Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen samt länets högskolor och universitet har en viktig roll i att främja kvinnors entreprenörskap och innovationer, både i tätorter och på landsbygden.

iii Såddfinansieringen är en satsning på finansiering av utvecklingsinsatser i tidigt företagsskede bland nya teknik- och kunskapsbaserade företag. Syftet är att utveckla konceptet så långt att andra finansiärer bättre kan bedöma dess potential och därmed svara för den fortsatta kommersialiseringen. (se *Jämställdhet gör skillnad – handlingsplan för jämställd regional tillväxt 2012-2014).*

Insatser och uppföljning

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål
Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Regionalt mål
Långsiktiga och hållbara strukturer för jämställdhetsintegrering i Västra Götaland.

Förslag på insatser

- **Utveckla de jämställdhetsnätverk som samordnas av Länsstyrelsen som plattform för samverkan, erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, myndigheter, kommuner, idéburen sektor).
- **Samordna jämställdhetsintegrering av budgetprocesser genom att inrätta ett samverkansråd för metodutveckling och erfarenhetsutbyte** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, myndigheter, universitet och högskolor, kommuner).
- **Bidra med metod- och kunskapsunderlag för att stödja arbetet med jämställdhetsintegrering på kommunal och regional nivå** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, universitet och högskolor, kommuner, myndigheter, idéburen sektor).

Länsstyrelsens och Västra Götalandsregionens förslag på uppföljning

- Enkätundersökning och/eller intervjuer med nätverksdeltagare och deltagare i det tvärsektoriella rådet för att undersöka hur nätverken har bidragit till jämställdhetsintegrering i Västra Götaland.
- Sammanställning av vilka metod- och kunskapsunderlag som varit till användning för aktörerna.

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål

En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Regionalt mål

Likvärdiga villkor för kvinnor och män att kombinera hem- och omsorgsarbete med lönearbete och/eller politiska uppdrag.

Förslag på insatser

- **Inrätta system för att rutinmässigt erbjuda utbildningsinsatser med ett normkritiskt perspektiv på föräldraskap och barns uppväxtvillkor för föräldrar och blivande föräldrar** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, idéburen sektor).
- **Uppmuntra till ett jämställt uttag av föräldraförsäkring samt tillfällig föräldrapenning vid vård av sjukt barn** (Centrala aktörer: Försäkringskassan, Västra Götalandsregionen, myndigheter, kommuner).
- **Erbjud barnomsorg på obekväm arbetstid** (Centrala aktörer: kommuner).

Länsstyrelsens och Västra Götalandsregionens förslag på uppföljning

- Intervjuer med deltagare i utbildningsinsatser om vilken användning de har haft av kunskapen, för att dra lärdomar inför kommande insatser.
- Jämföra uttag av föräldraförsäkring samt tillfällig föräldrapenning vid vård av sjukt barn i Västra Götaland 2012, 2014 samt 2016 utifrån statistik från Försäkringskassan och Statistiska centralbyrån.
- Följa upp vilka/hur många kommuner som erbjuder barnomsorg på obekväm arbetstid.

TIPS!

Underlätta för småbarnsföräldrar genom:

- Långsiktig planering av mötestider i samråd med deltagarna, så att de inte krockar med skolavslutningar eller annat.
- Skicka ut underlag i god tid, för att det ska finnas fler möjliga tidpunkter att läsa dem.
- Förlägga möten mellan 9-15 för att underlätta hämtning och lämning på förskola och skola.

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål
Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Regionalt mål
Den könssegregerade arbetsmarknaden ska brytas.

Förslag på insatser

- **Inrätta system för att rutinmässigt erbjuda kompetenshöjande insatser för rektorer, lärare samt studie- och yrkesvägledare för att förbättra grundskoleelevers möjligheter till icke-könsstereotypa utbildnings- och praktikval** (Centrala aktörer: kommuner, högskolor och universitet).
- **Främja barns möjlighet att utveckla sina intressen och förmågor utan att styras av könsstereotypa normer genom att säkerställa genuskompetens i förskolan** (Centrala aktörer: kommuner).
- **Genomför satsningar för att få fler män att söka sig till förskola samt vård- och omsorgssektorn** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, kommuner, högskolor och universitet).
- **Se över och åtgärda strukturella löneskillnader mellan kvinnodominerade och mansdominerade yrken samt oskäliga löneskillnader inom yrkesgrupper** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, myndigheter, kommuner).
- **Inför heltid som norm och möjlighet till deltid vid utlysning av nya tjänster** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, myndigheter, kommuner).
- **Genomför kunskapshöjande insatser och förbättra rutiner för jämställd och icke-diskriminerande rekrytering** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, myndigheter, kommuner).

Länsstyrelsens och Västra Götalandsregionens förslag på uppföljning

- Sammanställa statistik över andelen kvinnor respektive män som påbörjat yrkesinriktad högskoleutbildning med inriktning mot hälso- och sjukvård samt socialt arbete.
- Inventera vilka satsningar som genomförts för att höja andelen män i förskola, vård och omsorg samt intervjua arrangörer om satsningarnas effekter.
- Sammanställa vilka rutiner som används för att säkerställa icke-diskriminerande rekrytering.

TIPS!

Vad vinner vi på att investera i skolan och godkända betyg i 9:an? Rapport från Borås Stad inom ramen för projektet Hållbar Jämställdhet - Smart Ekonomi.

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål
Kvinnor och män ska ha samma möjligheter att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet och få tillgång till tillväxtresurser.

Regionalt mål
Jämställdhetsintegrerat regionalt tillväxtarbete i fråga om företagande, innovation och landsbygdsutveckling.

Förslag på insatser

- **Erbjud kompetensutveckling till företagsfrämjande aktörer för att öka kunskaperna om jämställdhetsintegrering** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen, resurscentra för jämställd tillväxt och utveckling, bransch- och företagsfrämjande aktörer, Tillväxtverket).
- **Främja kvinnors företagande på landsbygden genom Landsbygdsprogrammet 2014-2020 och EU:s övriga strukturfonder** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, bransch- och företagsfrämjande aktörer).
- **Jämställdhetsintegrera kriterier och ansökningsprocesser vid bedömning av innovationer och affärsidéer hos individer och företag som söker utvecklingsmedel** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen).

Länsstyrelsens och Västra Götalandsregionens förslag på uppföljning

- Kartlägga andelen beviljade stöd till kvinnors företagande inom Landsbygdsprogrammet 2014-2020.

TIPS!

Västra Götalandsregionens handlingsplan **Jämställdhet gör skillnad** innehåller fakta, statistik och förslag på insatser inom området regional utveckling med fokus på jämställdhet och mångfald.

Organisationer med verksamhetsbidrag eller projektstöd från Västra Götalandsregionen kan ansöka om jämställdhetsbonus från regionutvecklingssekretariatet för att inhämta expertkunskaper om hur verksamheten kan jämställdhetsintegreras. För mer information se www.vgregion.se/regionutveckling

Foto: Göran Assner

”När män förväntas leva upp till traditionella normer för manlighet riskerar mäns depressioner att osynliggöras”

Makt och hälsa

Nationellt jämställdhetpolitiskt mål

- Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Nationellt folkhälsopolitiskt mål

- Skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Regionala mål

- Jämställd hälsa: fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande.
- Jämställd tillgång och möjlighet till en aktiv fritid och ett aktivt deltagande i kulturlivet.

Lägesanalys

Hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet. FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor fastställer bland annat att konventionsstaterna ska säkerställa alla invånares tillgång till hälso- och sjukvård med jämställdhet mellan kvinnor och män som grund[20]. Men hälsa handlar om mer än hälso- och sjukvård. Hälsa definieras av Världshälsoorganisationen WHO som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. För en god hälsa krävs möjlighet att utveckla sina förmågor, vara delaktig i samhällslivet och att ha tillgång till en aktiv fritid och rekreation. Kvinnor och män har ofta skilda levnadsvillkor, familjeansvar, arbeten och tillgång till makt och inflytande. Det leder till könsskillnader i fråga om bland annat självskattad ohälsa, sjukskrivningsdagar, utskrivna läkemedel och medellivslängd[21].

Kvinnor förväntas ofta ta ansvar för sociala relationer och obetalt hem- och omsorgsarbete. Att utveckla sina relationer till andra människor innebär psykosociala fördelar, men kan även leda till en hög arbetsbelastning och negativ stress. Var tionde kvinna i Sverige uppger stress eller psykiska påfrestningar som orsaken till arbetsrelaterade besvär[22]. I Västra Götaland uppgav dubbelt så stor andel kvinnor som män att de kände sig mycket stressade under 2011[23]. Kvinnor i Västra Götaland tar i genomsnitt ut 38 sjukdagar per år, medan män tar ut 26[24]. Även andra aspekter av kvinnors ohälsa är relaterade till hem och familj: Kvinnor utgör majoriteten av dem som utsätts för våld i nära relationer, vilket innebär försämrad hälsa både på kort och på lång sikt. Våldet kan leda till akuta fysiska skador, men på längre sikt även till ångest, smärta, depression och missbruksproblematik[25].

Män förväntas generellt ta fler risker än kvinnor. Det kan handla om risktagande i trafiken, hög alkoholkonsumtion eller obenägenhet att söka vård[26]. Unga män i Sverige (15–24 år) har dubbelt så hög dödlighet som unga kvinnor. Unga män dör framför allt av självmord och olyckor, men är även överrepresenterade när det gäller alkohol- och narkotikarelaterade dödsfall samt fordonsolyckor med dödlig utgång[27]. Andelen män med riskabla alkoholvanor i Västra Götaland är dubbelt så stor som andelen kvinnor[28]; 2011 dog 169 män i alkoholrelaterade sjukdomar i Västra Götaland, jämfört med 43 kvinnor[29]. Sannolikt bidrar manlighetsideal till att män i lägre grad rapporterar nedstämdhet, oro och annan psykisk ohälsa. När män förväntas leva upp till traditionella normer för manlighet riskerar mäns depressioner att osynliggöras[30].

Foto: Ida Edgren

För att minska skillnader i dödlighet och sjuklighet behövs strukturella åtgärder som leder till ökad jämställdhet i samhället och ökad frihet för människor att utvecklas utan att begränsas av föreställningar om femininitet och maskulinitet[31]. Läkare ger i högre grad kvinnor psykiatriska diagnoser, även om det finns fysiska förklaringar. Män får oftare fysiska diagnoser och får snabbare åtgärder och rehabilitering. En ojämställd sjukskrivningsprocess kan leda till felbedömningar och felbehandlingar[32].

Även andra faktorer än kön påverkar möjligheterna till en god hälsa, som socioekonomiska förutsättningar och utsatthet för strukturell diskriminering. Personer med utomeuropeiskt ursprung rapporterar dålig eller mycket dålig hälsa tre till fyra gånger så ofta som sverigefödda, bland annat på grund av tunga och lågavlönade arbeten och strukturell diskriminering. Utlandsfödda kvinnor rapporterar högre ohälsotal än män med samma ursprung[33]. Personer som inte kan eller vill leva upp till samhällets normer för kön riskerar att utsättas för våld och trakasserier. Homo- och bisexuella ungdomar, särskilt kvinnor, samt unga transpersoner har betydligt sämre hälsa än andra ungdomar[34].

För att upprätthålla en god hälsa är det viktigt med tillgång och möjlighet till en aktiv fritid. Generellt utför kvinnor mer obetalt hem- och omsorgsarbete än män, vilket innebär mindre fri tid[35]. Kvinnor ägnar sig oftare åt flexibla aktiviteter i sin närmiljö som går att förena med tidsbrist, så som löpning, promenader eller gym, medan män i större utsträckning ägnar sig åt organiserad idrott och lagidrotter. Det innebär att kvinnor inte i lika hög grad konkurrerar om samhälleliga resurser. Pojkars utövande, bidrags- och anläggningsbehov gynnas ofta på bekostnad av flickorna[36]. Traditionellt har idrottsrörelsen varit mansdominerad, med normer om att distansera sig från kvinnlighet och icke-heterosexualitet[37]. Arbetet för ett mer inkluderande föreningsliv även behöver motverka destruktiva normer för maskulinitet.

Ett mål för den nationella kulturpolitiken är att främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och utvecklande av sina skapande förmågor. Konsten och kulturen har unika möjligheter att förändra stereotypa föreställningar om könen och bidra till ett individuellt växande. I praktiken har kvinnor ett mer aktivt kulturdeltagande än män, både i fråga om att uppleva kultur och att själva utöva kultur. Det är helt klarlagt att både kulturkonsumtion och kulturproduktion ger positiva hälsoeffekter. Ett aktivt deltagande i kulturella aktiviteter leder till märkbart lägre dödlighet, oavsett kön, ålder, utbildning, inkomst, långtidssjukdom, socialt nätverk, rökning och fysisk aktivitet[38]. Inom kulturområdets stora institutioner råder dock ett ojämställt förhållande mellan män och kvinnor när det gäller vems historia som berättas, vem som har tolkningsföreträde och hur resurserna fördelas. Kvinnor återfinns i högre grad inom frilanssektorn som i de flesta fall har knappare resurser[39].

Insatser och uppföljning

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål
Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Nationellt folkhälsopolitiskt mål
Skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Regionalt mål
Jämställd hälsa: fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande.

Förslag på insatser

- **Inrätta rutiner för metod- och kunskaps-överföring gällande jämställd hälsa** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, universitet och högskolor).
- **Sprid kunskap, erfarenheter och verktyg för att minska självskadebeteende hos unga kvinnor och män** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen).
- **Inrätta rutiner för att erbjuda normkritiska utbildningar för personal inom folkhälsa och sjukdomsprevention om hur könsskillnader i levnadsvillkor påverkar hälsan** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen, kommuner, högskolor och universitet).
- **Utveckla insatser för jämställd sjukskrivning** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, Försäkringskassan).
- **Utveckla och sprid kunskap om strategier för att hantera stress, särskilt riktat till unga kvinnor och unga män** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen, kommuner).

Länsstyrelsens och Västra Götalandsregionens förslag på uppföljning

- Inventera rutiner för metod- och kunskapsöverföring i jämställdhets- och hälsofrågor inom länet.
- Sammanställning av könsuppdelad statistik från Försäkringskassan kring antal sjukdagar 2012, 2014 och 2016, uppdelade på lång och kort sjukskrivning.

TIPS!

Tänk tvärt om – för en jämställd sjukskrivningsprocess, Region Skåne, 2010.

Metoden **Genushanden** har tagits fram för att öka kvaliteten i vården för kvinnor och män. Genushanden hjälper verksamheten att få jämställda rutiner så att deltagare och de som möts av verksamhetens service, får samma frågor oavsett kön. Därmed kan likvärdig service säkerställas.

TIPS!

Jämställda sjukskrivningar – Arbetsbok för kvalitetssäkrad sjukskrivningsprocess, SKL, 2010.

Jämställd sjukskrivningsprocess, analys och handlingsplan, Västra Götalandsregionen, 2013.

Samling för social hållbarhet – åtgärder för jämlik hälsa i Västra Götalandsregionen.

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål
Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Nationellt folkhälsopolitiskt mål
Skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Regionalt mål
Jämställd tillgång och möjlighet till aktiv fritid och aktivt deltagande i kulturlivet.

Förslag på insatser

- **Inrätta rutiner för att säkerställa likvärdiga möjligheter till fritidsaktiviter för invånare genom att genomföra könskonsekvensanalyser:**
  - **vid fördelning av medel till idrottsföreningar och det fria kulturlivet** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, kommuner).
  - **vid fördelning av träningstider** (Centrala aktörer: kommuner).
- **Motverka destruktiva och exkluderande normer för maskulinitet inom idrott- och föreningsrörelsen genom normkritiskt arbete** (Centrala aktörer: kommuner, idéburen sektor).
- **Jämställdhetsintegrera kulturinstitutionernas organisation, repertoar, besöks- och publikarbete genom att analysera inkluderande/ exkluderande faktorer samt vilka som upplever sig representerade i kulturutbudet** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, kommuner).

Länsstyrelsens och Västra Götalandsregionens förslag på uppföljning

- Sammanställa antalet aktörer som har rutiner för könskonsekvensanalyser vid fördelning av medel till fritidsaktiviteter. Analysera rutinerna för fördelning på sammanslagen nivå.

TIPS!

Exempel på verktyg och metoder för att genomföra könskonsekvensanalyser finns på den nationella kunskapsportalen **jämställ.nu** – allt om jämställdhetsintegrering.

Kartläggning av resursfördelningen utifrån kön – beräkningsmodell och checklista, Göteborgs stad, Idrotts- och föreningsförvaltningen, 2013.

BRYT! – ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet, ett metodmaterial utgivet av Forum för levande historia och RFSL Ungdom.

”Begreppet mäns våld mot kvinnor syftar till att synliggöra våld som en jämställdhetsfråga, där mäns överrepresentation bland våldsutövare ses som ett resultat av, och en bidragande faktor till, den ojämna fördelningen av makt och inflytande i samhället”

Makt och mäns våld mot kvinnor

Nationella jämställdhetpolitiska mål

- Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, pojkar och flickor ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Regionala mål

- Långsiktiga och hållbara strukturer för att motverka mäns våld mot kvinnor.
- Beredskap för att tidigt upptäcka våldsutsatthet och erbjuda stödinsatser till våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare.
- Rutiner för målgruppsanpassat stöd till grupper med svagt samhälleligt skydd.

Lägesanalys

Sedan slutet av 1970-talet har FN och det internationella samfundet formulerat mäns våld mot kvinnor som ett allvarligt brott mot kvinnors och barns mänskliga fri- och rättigheter. Våldet har också lyfts som ett folkhälso- och demokratiproblem. 1979 antog FN konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och 1993 antogs deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor. Även FN:s konvention om barnets rättigheter från 1989 tar upp barns rätt att skyddas från våld. Tillsammans utgör de en grund för att motverka mäns våld mot kvinnor. I Sverige är regeringens fjärde jämställdhetspolitiska mål att mäns våld mot kvinnor ska upphöra samt att kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet[40]. Svensk jämställdhetspolitik inkluderar även insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer[41].

Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen använder både begreppen mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Begreppet mäns våld mot kvinnor syftar till att synliggöra våld som en jämställdhetsfråga, där mäns överrepresentation bland våldsutövare ses som ett resultat av, och en bidragande faktor till, den ojämna fördelningen av makt och inflytande i samhället.

Våld i nära relationer kan vara fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt och/eller materiellt. Våldet kan delas upp i två övergripande kategorier. Den första kategorin handlar om gräl som eskalerat till våld men som inte syftar till att få kontroll över någon annans liv. Den andra kategorin handlar om våld som utövas inom ett större mönster av kontrollerande beteende och innefattar ett flertal makt- och kontrollmedel över en längre tidsperiod. Den första kategorin är lika förekommande mot kvinnor och män, medan majoriteten av det kontrollerande våldet utövas av män mot kvinnor[42]. Det är vanligare att män som utsatts för våld i relationer uppger psykiskt våld, som exempelvis verbala angrepp, svartsjuka, hot om skilsmässa eller förstörelse av personlig egendom. Män utsätts även för sexuellt våld i nära relationer, framför allt i samkönade relationer. Kvinnor utsätts oftare för grovt och upprepat fysiskt våld[43]. 2012 anmäldes 1891 fall av misshandel mot kvinna i en nära relation och 398 fall av grov kvinnofridskränkning i Västra Götaland[44]. Många gånger innebär våldet att kvinnor och barn måste flytta till ett skyddat boende, vilket även kan innebära problem för barnets möjligheter till förskoleplats eller skolgång. Ungefär 10 procent av alla barn i Sverige har någon gång upplevt våld i hemmet och många barn som lever med våld blir också själva

slagna[45]. Att växa upp med våld får konsekvenser för hälsa och välbefinnande, även i vuxen ålder.

Alla människor kan utsättas för våld i nära relationer, men våldets uttryck och konsekvenser kan se olika ut. Att befinna sig i beroendeställning skapar en maktobalans som kan utnyttjas av våldsutövaren. Stereotypa föreställningar om minoritetsgrupper kan innebära att individer misstros och misstolkas av stödinstanser, vilket kan leda till att våldsutsatta inte söker stöd. Grupper med svagt skydd i samhället är ofta mer våldsutsatta än andra. Det kan handla om personer med funktionsnedsättning, HBTQ-personer, personer i prostitution och människohandel för sexuella ändamål, personer som lever med hedersrelaterat våld och förtryck och personer i missbruk och beroende. Inom de flesta av grupperna är kvinnor mer utsatta än män[46]. Det är av yttersta vikt att uppmärksamma levnadsvillkoren för grupper med svagt samhälleligt skydd och hur det påverkar våldsutsattheten och behovet av stöd.

För ett långsiktigt arbete med jämställdhetsintegrering är förebyggande insatser centrala. En sådan insats kan exempelvis vara våldsförebyggande arbete med unga män för att förändra destruktiva normer för maskulinitet. Inom maskulinitetsforskning belyses hur pojkar lär sig använda våld som ett sätt att konstruera maskulinitet. Kopplingen mellan jämställdhet och våldsanvändning syns särskilt tydligt bland unga i åldern 16-25 år: Unga män som instämmer i stereotypa påståenden om kön löper 3,2 gånger högre risk att ha utövat en våldsam eller kränkande handling jämfört med unga män som inte instämmer i dessa påståenden[47].

En väl fungerande samverkan mellan berörda aktörer skapar bättre förutsättningar för att förebygga och motverka våld. Genom att handla gemensamt på en övergripande organisatorisk nivå skapas möjlighet att utbyta kunskap och erfarenheter som sedan kan ligga till grund för stödinsatser till våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare.

Vad är grov kvinnofridskränkning?

Brottet grov kvinnofridskränkning infördes i brottsbalken 1998 och är unikt i sin konstruktion eftersom flera enskilda, straffbara handlingar tillsammans kan utgöra ett grovt brott. Grov kvinnofridskränkning fokuserar på upprepade kränkningar i form av vålds- frids- eller sexualbrott som en man begår mot en kvinna i en nära relation. De handlingar som avses är exempelvis misshandel, olaga hot, olaga tvång, sexuellt eller annat ofredande samt sexuellt utnyttjande. Lagen är utformad för att underlätta åtal av gärningsmän som upprepat kränkt en närstående kvinna.

Våld i samkönade relationer eller gärningar som begås i en relation där parterna inte bor tillsammans faller under brottet grov fridskränkning. Det gäller även handlingar som riktats mot andra närstående, till exempel barn, föräldrar eller syskon. Det enda som skiljer grov fridskränkning från grov kvinnofridskränkning är beskrivningen av brottsoffer och gärningsman.

Källa: NCK:s kunskapsbank.

Västra Götaland 2012

Källa: Brottsförebyggande rådet (2013)

Insatser och uppföljning

Nationella jämställdhetspolitiska mål
Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Regionalt mål
Långsiktiga och hållbara strukturer för att motverka mäns våld mot kvinnor.

Förslag på insatser

- **Koppla samman befintlig regional samverkan mot mäns våld mot kvinnor med regionala nätverk för jämställdhetsintegrering** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, myndigheter, kommuner, idéburen sektor).
- **Stärka samverkan genom att upprätta kontaktytor för erfarenhetsutbyte i fråga om:**
  - **Boende** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, kommuner).
  - **Riskbedömningar** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, rättsväsende, kommuner).
  - **Skyddade personuppgifter** (Centrala aktörer: Skatteverket, rättsväsende, kommuner).
- **Bedriv våldsförebyggande arbete med barn och unga med ett genusperspektiv inom skola och fritidssektor** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, kommuner, idéburen sektor).

Länsstyrelsens och Västra Götalandsregionens förslag på uppföljning
Analys av deltagande/uppslutning i nätverken samt enkät och/eller intervjuer med nätverksdeltagare för att undersöka om nätverksarbetet upplevs som användbart.

TIPS!

Samordning för Kvinnofrid – länsstyrelsernas stöd till insatser 2011-2012, Länsstyrelsen i Stockholms län, 2012.

Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa, Socialstyrelsen, 2007.

Våldsförebyggande arbete med män – en kunskapsöversikt, SKL, 2011.

Machofabriken – ett metodmaterial för ökad jämställdhet och förebyggande arbete mot våld, med fokus på normer för manlighet. Producerat av Amphi Produktion för Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (SKR), Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige (Roks) och Män för jämställdhet.

Nationella jämställdhetspolitiska mål

Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Regionalt mål

Beredskap för att tidigt upptäcka våldsutsatthet och erbjuda stödinsatser till våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare.

Förslag på insatser

- **Inrätta likvärdiga rutiner, stöd och behandlingsinsatser i hela länet för våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare genom att:**
  - **Samordna och samarrangera kunskap- och kompetensutvecklingsinsatser** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, rättsväsende, kommuner, idéburen sektor).
  - **Säkerställa tillgång till riktlinjer för att fråga om våld rutinmässigt och på indikation** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, kommuner).
  - **Tillhandahålla kunskap till yrkesverksamma för att identifiera tecken på våldsutsatthet** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, kommuner, idéburen sektor).
  - **Tillhandahålla handledning till personal som arbetar med att stödja våldsutsatta** (Centrala aktörer: Västra Götalandsregionen, kommuner).
- **Säkerställ kunskap och rutiner för att erbjuda adekvat stöd till personal som lever med våld** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, kommuner).

Länsstyrelsens och Västra Götalandsregionens förslag på uppföljning

- Följ upp antalet anmälningar enligt socialtjänstlagen 14:1, så kallade oros-anmälningar.
- Inventera och sprida framgångsrika rutiner för att stötta personal som lever med våld.

TIPS!

Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer, 2015

Föreskrifter och allmänna råd Våld i nära relationer, SOSFS2014:4

Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen, Nationellt centrum för kvinnofrid, 2010.

Nationella jämställdhetspolitiska mål
Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Regionalt mål
Rutiner för målgruppsanpassat stöd till grupper med svagt samhälleligt skydd.

Förslag på insatser

- **Stärka förutsättningarna för att personer inom särskilt utsatta grupper utsatta för våld erbjuds behovsanpassat skydd** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, kommuner).
- **Inventera rutiner för att förebygga och upptäcka våld som utövas av vårdgivare och anhörigvårdare** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, kommuner).
- **Genomför utbildningsinsatser om internet som arena för grooming, sex mot ersättning, prostitution och människohandel för sexuella ändamål** (Centrala aktörer: Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, rättsväsende, kommuner).

Länsstyrelsens och Västra Götalandsregionens förslag på uppföljning

- Inventering av antalet personer som tagit del av utbildningsinsatser om särskilt utsatta grupper. Sammanställning av vilka grupper som utbildningarna fokuserat på.
- Enkätundersökning till kommuner för att kartlägga tillgången till skyddat boende i Västra Götalands län.

TIPS!

Sällan sedda – utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen, 2011.

Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende, Socialstyrelsen, 2013.

Skylla sig själv? – om våld mot kvinnor i missbruk, Socialstyrelsen, 2011.

Våld mot djur och våld i nära relationer, Länsstyrelsen i Västra Götaland, 2012.

Våga göra skillnad – En vägledning för skydd, stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och/eller som riskerar att bli gifta mot sin vilja eller som har blivit gifta mot sin vilja, Länsstyrelsen i Östergötlands län, 2011.

Användbara begrepp

Begrepp som kan vara bra att känna till i arbetet med jämställdhetsintegrering:

Cis-person

En person som identifierar sig och uppfattas som det kön som registrerades vid födseln. Exempelvis en person som känner sig som en kvinna, ser ut som en kvinna och har kvinna skrivet i sin födelseattest.

Diskriminering

När vissa grupper eller personer behandlas sämre än andra skulle ha gjort i en jämförbar situation. I diskrimineringslagen finns förbud mot diskriminering utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. Strukturell diskriminering innebär att diskrimineringen är inbyggd i samhällets sätt att fungera.

Feminism

Feminism är ett samlingsbegrepp för den samhällsanalys och rörelse som menar att kvinnor generellt sett är underordnade män i samhället och vill förändra detta. Feminismen innefattar ett stort antal teoretiska riktningar, som exempelvis liberalfeminism, radikalfeminism, ståndpunktsfeminism, postmodern feminism, queerfeminism och postkolonial feminism. Inriktningarna har olika fokus, analys och förslag till lösningar. Praktiskt jämställdhetsarbete förenar ofta förslag från flera feministiska riktningar genom att exempelvis förändra diskriminerande regler, motverka sexualiserat våld, höja representationen av kvinnor på beslutande poster, ifrågasätta idén om en kvinnlig/manlig essens, förändra normerna för relationer och uppmärksamma hur andra former av förtryck hänger ihop med kön.

Genus

Begreppet genus kan användas som en synonym till kön för att betona kön som social, kulturell och historisk konstruktion. Se även kön, könsroll

HBTQ

HBTQ är en samlingsbeteckning för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera. Homosexualitet och bisexualitet är sexuella läggningar. Begreppet transperson har ingenting med sexuell läggning att göra, utan är en beteckning för individer vars könsidentitet och/eller könsuttryck skiljer sig från normen för det kön de registrerats som vid födseln. Queer innebär kritik av heteronormen. Se även cis-person, heteronormativitet, heterosexuell, queer

Hen

Hen är ett könsneutralt personligt pronomen som kan användas om personer vars kön är obekant eller irrelevant i sammanhanget. Hen kan även användas om personer som varken identifierar sig som kvinnor eller män.

Heteronormativitet

Heteronormativitet innebär att utgå från att alla är heterosexuella och att heterosexualitet är självklart, önskvärt och naturligt. I heteronormen ingår även en idé om att kvinnor och män bör vara varandras motsatser, begära varandra och leva i monogam tvåsamhet. Heteronormen innebär förväntad heterosexualitet – men även att heterosexualiteten organiseras på ett särskilt sätt. Se även: queer

Heterosexualitet

Heterosexualitet är en sexuell läggning. Se även: HBTQ

Intersektionalitet

Intersektionalitet är ett analysverktyg som används för att visa hur olika maktordningar hänger ihop och påverkar varandra. En intersektionell analys kan exempelvis undersöka hur betydelsen av maskulinitet varierar beroende på klass eller hur normerna för sexualitet ser ut för personer med funktionsnedsättning.

Intersexualitet/intersexualism

Barn som vid födseln inte entydigt kan kategoriseras som kvinna eller man brukar kallas intersexuella. Intersexuella opereras ofta som spädbarn för att tilldelas ett entydigt kön.

Jämlikhet

Alla människors lika rättigheter och möjligheter.

Jämställdhet

Jämställdhet är ett begrepp som betonar jämlikhet mellan könen. Jämställdhet brukar definieras som att kvinnor och män har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden – eller som att kvinnor och män har samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhetsbegreppet har även kritiserats, bland annat för att återskapa föreställningen om två avgränsade, stabila könskategorier samt att förenkla mer komplicerade maktordningar. Se även: heteronormativitet, intersektionalitet.

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering innebär att förslag, genomförande och utvärdering genomgående analyseras utifrån ett jämställdhetsperspektiv för att säkerställa likvärdig service, resurstilldelning och inflytande.

Kön

Kön kan betyda flera olika saker. Biologiskt kön fastställs i första hand utifrån könsorgan, kromosomer och hormoner. Socialt kön brukar kallas för genus. Sociala beteenden kan skapa eller förstärka biologiska skillnader. Exempelvis kan normer för kvinnlighet och manlighet påverka vilka utseenden och kroppsideal människor försöker uppnå. Juridiskt kön är samhällets sätt att registrera kön. I Sverige finns i dag bara möjligheten att vara antingen kvinna eller man. Könsidentitet är det kön som en person identifierar sig med. Könsuttryck är det sätt en person markerar sin tillhörighet till ett visst kön, som exempelvis kläder, frisyr eller kroppsspråk.

Könskonsekvensanalys

Innebär att analysera olika potentiella effekter för kvinnor respektive män innan beslut fattas om exempelvis mål, strategier och resursfördelning. I en könskonsekvensanalys kan följande frågor ställas: Hur fördelas resurserna mellan kvinnor och män i målgruppen? Har både kvinnors och mäns erfarenheter legat till grund för hur verksamheten är utformad? Hur skulle den förändras om andra erfarenheter inkluderades? Centralt för att genomföra könskonsekvensanalyser är tillgång till könsuppdelad statistik.

Könsroll

Könsroll är ett begrepp som betonar att kvinnlighet och manlighet är socialt konstruerat. I dag ersätts könsroll ofta av genus, eftersom könsrollsbegreppet kan missuppfattas som att människors tankar, vanor och intressen går att kliva i och ur som en teaterroll.

Norm

Normer är ett slags handlingsregler för accepterat beteende i en grupp. En del av samhällets normsystem uttrycks i lagar, andra normer är oskrivna. Att uppfylla gruppens normer leder till sociala för-

delar, medan brott mot normen ofta får negativa konsekvenser.

Normkritik

Normkritik handlar om att synliggöra de normer som leder till att vissa ses som avvikande och andra ses som normala. Ett normkritiskt förhållningssätt innebär att inte förutsätta eller kräva att alla organiserar sitt liv i enlighet med normen. Normkritisk pedagogik synliggör normer och privilegier, till skillnad från det som brukar kallas toleranspedagogik, där fokus i stället är på att uppmärksamma och lära sig om det som är avvikande. Se även: heteronormativitet.

Queer

Queer är ett verktyg för att analysera, ett sätt att agera och en (vägran till) identitet som bygger på genomskådande och kritik av samhällets heteronorm. Queer problematiserar det som anses vara normalt, i stället för att fokusera på varför vissa människor avviker från normen. Se även: heteronormativitet

Transperson

Transpersoner är ett paraplybegrepp för personer som inte fysiskt, psykiskt, biologiskt och/eller socialt enkelt kan kategoriseras som kvinnor eller män.

Referenser

[1] Ds 2013:37, Ett uppföljningssystem för jämställdhetspolitiken.

[2] EIGE (2013), European Institute for Gender Equality, http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index. Kontrollerad 2013-10-14.

[3] Prop. 2005/06:155, Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken.

[4] SOU 2010:51, Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker.

[5] Statistiska centralbyrån (2012) Genomsnittlig månadslön, kronor efter region, sektor, yrkesgrupp (SSYK), kön och år.

[6] Högskoleverket (2008) Kvinnor och män i högskolan, rapport R 2008:20.

[7] SCB (2012) Sveriges officiella statistiska meddelanden UF 23 SM 1201Universitet och högskolor. Personal vid universitet och högskolor 2011, korrigerad version 2012-06-18.

[8] SOU 2004:53, Den könsuppdelade arbetsmarknaden – Betänkande om den könssegregerade svenska arbetsmarknaden.

[9] Statistiska centralbyrån (2010) Tema: Utbildning; Könsstruktur per utbildning och yrke 1990–2030.

[10] Statistiska centralbyrån (2012) Anställningsform i mars, tre år efter avslutad utbildning, bland gymnasieavgångna efter utbildningens inriktning, kön, anställningsform och år.

[11] Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen (2012) Om kvinnor och män i Västra Götaland – en statistikbok. Länsstyrelsen Västra Götaland rapport 2012:35.

[12] Håkansson, K. (2001) Språngbräda eller segmentering – En longitudinell studie av tidsbegränsat anställda. Forskningsrapport 2001:1, IFAU.

[13] Hammarström, A., Hensing, G. (2008) Folkhälsofrågor ur ett genusperspektiv – Arbetsmarknad, maskuliniteter, medikalisering och könsrelaterat våld. Folkhälsoinstitutet R 2008:8.

[14] Hammarström, A. (2005) Genusperspektiv på medicinen – två decenniers utveckling av medvetenheten om kön och genus inom medicinsk forskning och praktik. Högskoleverket.

[15] Västra Götalandsregionen (2012) Samling för social hållbarhet – åtgärder för jämlik hälsa i Västra Götaland, s. 4.

[16] Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen (2012) Om kvinnor och män i Västra Götaland – en statistikbok. Länsstyrelsen Västra Götaland rapport 2012:35.

[17] Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen (2012) Om kvinnor och män i Västra Götaland – en statistikbok. Länsstyrelsen Västra Götaland rapport 2012:35.

[18] Västra Götalandsregionen (2011) Jämställdhet gör skillnad – handlingsplan för jämställd regional tillväxt 2012-2014, s. 5 f.

[19] En regional strukturfond som förvaltas av Länsstyrelsen Västra Götaland, där främjandet av jämställdhet är ett horisontellt kriterium. För en jämställdhetsanalys av Landsbygdsprogrammet 2007-2012, se Wigren-Kristoferson, C., Johnson, SK. (2013) Jämställdhet – företagsstöd inom landsbygdsprogrammet 2007 – 2012. CIRCLE/Lunds universitet.

[20] Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, artikel 12:1

[21] Karolinska Institutets Folkhälsoakademi (2009) Jämställdhet och folkhälsa. Ett kunskapsunderlag.

[22] Arbetsmiljöverket (2012) Arbetsorsakade besvär 2012.

[23] Västra Götalandsregionen (2011) Hälsa på lika villkor i Västra Götaland 2011.

[24] Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen (2012) Om kvinnor och män i Västra Götaland – en statistikbok. Länsstyrelsen Västra Götaland rapport 2012:35.

[25] Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK:s kunskapsbank http://www.nck.uu.se/kunskapbanken. Kontrollerad 2013-10-10.

[26] Hammarström, A., Hensing, G. (2008) Folkhälsofrågor ur ett genusperspektiv – Arbetsmarknad, maskuliniteter, medikalisering och könsrelaterat våld. Folkhälsoinstitutet, R 2008:8,

[27] Socialstyrelsen (2013) Folkhälsan i Sverige. Årsrapport 2013. Socialstyrelsen och Statens folkhälsoinstitut.

[28] Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen (2012) ”Om kvinnor och män i Västra Götaland – en statistikbok”. Länsstyrelsen Västra Götaland rapport 2012:35.

[29] Socialstyrelsen (2013) Dödsorsaker 2011.

[30] Weibull, B. (2012) Vården missar mäns depressioner, Genus, 1/2012.

[31] Hammarström, A., Hensing, G. (2008) Folkhälsofrågor ur ett genusperspektiv – Arbetsmarknad, maskuliniteter, medikalisering och könsrelaterat våld. Folkhälsoinstitutet, R 2008:8.

[32] Sveriges kommuner och landsting (2010) Jämt sjukskriven – ett genusperspektiv på sjukskrivningsprocessen.

[33] Socialstyrelsen (2009) Folkhälsorapport 2009.

[34] 14 procent av unga icke-heterosexuella kvinnor identifierar sitt allmänna hälsotillstånd som dåligt, jämfört med 6 procent av heterosexuella kvinnor. Motsvarande siffror för unga män är 10 respektive 4 procent. Ungdomsstyrelsen (2010) Hon, hen han. En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner. Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2.

[35] Statistiska centralbyrån (2012) På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet.

[36] Riksidrottsförbundet (2011) Idrott, kön och genus – en kunskapsöversikt. Idrotten i siffror.

[37] Fundberg, J.(2003) Kom igen gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter. Carlssons förlag; Karlsson, SB. (2011) Passa och passa in – om manlighet, fotboll och utbildningsval. Karolinska institutet.

[38] Bygren LO, Konlaan BB, Johansson SE. Attendance at cultural events, reading books or periodicals, and making music or singing in a choir as determinants for survival. Swedish interview survey of living conditions. BMJ 1996;313(7072): 1577–80.

[39] Grönblad, F.; Ekselius, IB. (2010) Långt kvar till ett jämställt kulturliv, Genus 3/2010.

[40] Prop 2005/06:155, Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken. Se även regeringens skrivelse 2011/12:3, Jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014.

[41] Skr. 2007/08:39, Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

[42] Eng. begrepp: Situational couple violence samt Intimate terrorism, Johnson, Michael (2008) A Typology of Domestic Violence. Intimate terrorism, violent resistance and situational couple violence. På svenska används begreppen situationsbetingat våld samt fysiskt våld med kontrollerande beteende.

[43] Stolt, E. (2010) Mäns utsatthet för våld i nära relationer – mötet med hälso- och sjukvården. NCK rapport 2010:4, Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen.

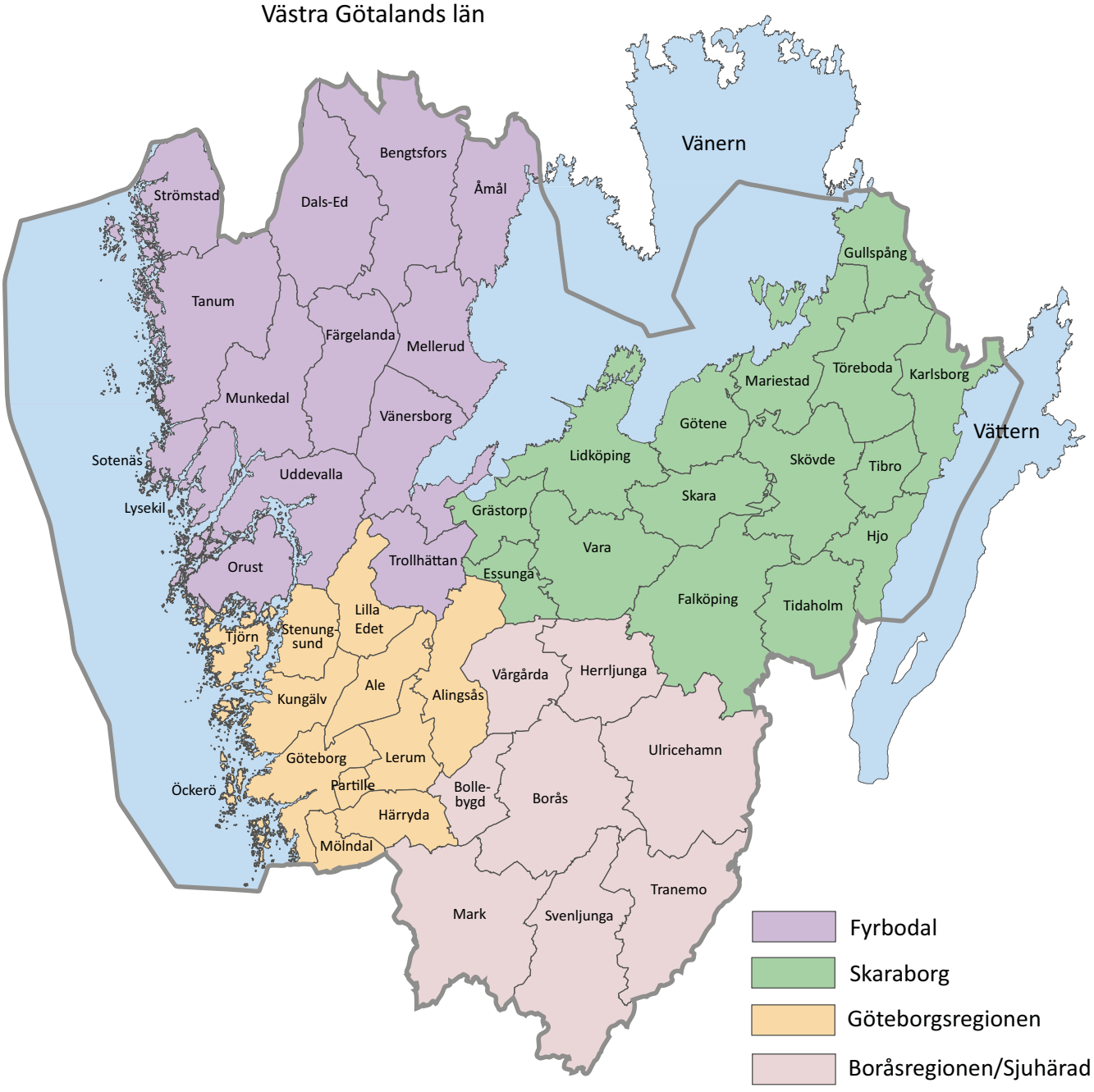
[44] Brottsförebyggande rådet (2013) www.bra.se, Anmälda brott, totalt och per 100 000 av medelfolkmängden, efter brottstyp och månad för anmälan, år 2012 samt jämförelse med föregående år.

[45] SOU 2001:72, Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda; Socialstyrelsens folkhälsorapport 2009.

[46] SKL (2006) Mäns våld mot kvinnor i nära relationer – en kunskapsöversikt.

[47] Ungdomsstyrelsen (2013) Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande insatser. Ungdomsstyrelsens skrifter, 2013:1.

Västra Götalands län

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN